

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejewski (kolegijos pirmininkas), Donato Šerno (pranešėjas) ir Agnės Tikniūtės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės uždarnosios akcinės bendrovės „RP Invest“ kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. balandžio 20 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės likviduojamos uždarnosios akcinės bendrovės „FINANCIAL MANAGEMENT GROUP“ ieškinį atsakovo uždarajai akcinei bendrovei „RP Invest“ dėl mokėjimo sandorio pripažinimo negaliojančiu ir restitucijos taikymo, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, J.Š.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių sandorių, prieštaraujančių imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai bei juridinio asmens teismumui, negaliojimo pagrindus, nustatytus Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.80, 1.81 bei 1.82 straipsniuose, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė, likviduojama dėl bankroto UAB „FINANCIAL MANAGEMENT GROUP“, atstovaujama nemokumo administrator UAB „Valnetas“, kreipėsi į teismą prašydama pripažinti negaliojančiu *ab initio* (nuo sudarymo momento) 2018 m. rugpjūčio 15 d. atsiskaitymo sandorį, atliktą ieškovės atsakovei, sumokant mokėjimo pavedimu 50 000 Eur sumą (mokėjimo paskirtis – lėšų grąžinimas pagal banko mokėjimo nurodymą Nr. 3352) (toliau – ir Atsiskaitymo sandoris arba Mokėjimas), taikyti restituciją ir priteisti iš atsakovės ieškovei 50 000 Eur, 6 procentų dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, jog Vilniaus apygardos teismo 2021 m. balandžio 9 d. nutartimi jai iškelta bankroto byla, nemokumo administratore paskirta UAB „Valnetas“. Nuo 2015 m. iki bankroto bylos iškėlimo ieškovės vadovu ir vienu metu akcininku buvo A. Š. Antstolės Astos Stanišauskaitės 2018 m. liepos 24 d. patvarkymu A. Š. buvo apribotos valdymo ir naudojimosi ieškovės akcijomis teisės, uždrausta priimti sprendimą perleisti įmonę, didinti ir (ar) mažinti įstatinį kapitalą, priimti bet kokius sprendimus, jeigu dėl jų priėmimo būtų bloginama įmonės turtinė padėtis.
4. Nemokumo administratore nustatė, kad 2018 m. rugpjūčio 15 d. ieškovė atsakovei sumokėjo 50 000 Eur, nors sutarties ar kito dokumento, patvirtinančio ieškovės skolą atsakovei, nėra. Nemokumo administratore kreipėsi į atsakovę su prašymu per 5 darbo dienas grąžinti 50 000 Eur sumą arba pateikti įrodymus, kad šios lėšos atsakovei buvo pervestos pagrįstai. Atsakovė informavo, kad lėšos buvo priimtose kaip paskolos grąžinimas CK 6.50 straipsnio 1 dalies pagrindu pagal 2016 m. liepos 25 d. paskolos sutartį, sudarytą tarp A. Š. ir atsakovės.
5. Ieškovės teigimu, Atsiskaitymo sandoris prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei, juridinio asmens teismumui (CK 1.80–1.82 straipsniai). Atliekant Mokėjimą buvo pažeisti antstolės patvarkymu nustatyti bei VI Registrų centre išviešinti ribojimai disponuoti bendrovės turtu ir bet kokiais veiksmais bloginti bendrovės turtinę padėtį. Mokėjimas buvo aiškiai nenaudingas bendrovei (bendrovė neatlygintinai prarado jai priklausančią lėšų dalį). Mokėjimą gavusi atsakovė buvo nesąžininga, nes iš viešų registrų turėjo ir galėjo žinoti tiek apie antstolės nustatytus draudimus, tiek apie bendrovės finansinę būklę.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Panevėžio apygardos teismas 2022 m. gruodžio 1 d. sprendimu ieškinį atmetė, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
7. Teismas nustatė, kad:
 - 7.1. 2016 m. liepos 25 d. tarp atsakovės ir A. Š. buvo sudaryta paskolos sutartis (toliau – ir Paskolos sutartis). Paskolos sutartimi A. Š. buvo paskolinta 50 000 Eur suma. Paskolos grąžinimo terminas – 2017 m. sausio 30 d. Banko mokėjimo pavedimas Nr. 3352, kuriuo suteikta paskola, atliktas į A. Š. sąskaitą banke, pavedime nurodyta paskirtis – pagal susitarimą;
 - 7.2. 2018 m. rugpjūčio 6 d. VI Registrų centre įregistruotas antstolės A. Stanišauskaitės 2018 m. liepos 24 d. patvarkymas apriboti A. Š. valdymo ir naudojimosi ieškovės akcijomis teises, uždrausti priimti sprendimus perleisti įmonę, didinti ir (ar) mažinti įstatinį kapitalą, priimti bet kokius sprendimus, jeigu dėl jų priėmimo būtų bloginama įmonės turtinė padėtis;

- 7.3. 2018 m. rugpjūčio 15 d. ieškovė atliko 50 000 Eur mokėjimo pavedimą Nr. 104 atsakovei. Mokėjimo paskirtis – išsų grąžinimas pagal banko mokėjimo nurodymą Nr. 3352;
- 7.4. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. balandžio 9 d. nutartimi ieškovė pripažinta nemokia ir jai iškelta nemokumo (bankroto) byla. Nemokumo administratore paskirta UAB „Valnetas“. (*Duomenys neskelbtini*) A. Š. mirė.
8. Pasisakydamas dėl Atsiskaitymo sandorio negaliojimo CK 1.80 straipsnyje nustatytų pagrindų, teismas pažymėjo, kad antstolės patvarkymu nustatyti apribojimai atsakovei nebuvo adresuoti, nustatytus draudimus pažeidė ieškovė, nėra duomenų, jog atsakovė tarėsi dėl atsiskaitymo žinodama apie pastaruosius draudimus. Ieškovė vykdė mokėjimus ne tik atsakovei, bet ir kitiems A. Š. kreditoriams. Todėl teismas nusprendė, kad būtent ieškovė atliko neteisėtus veiksmus, o ieškovės vadovas A. Š. pažeidė savo, kaip vadovo, pareigą veikti išimtinai bendrovės interesais (CK 2.87 straipsnis). Juridinio asmens vadovas negali priimti sprendimų ar sudarinėti sandorių bendrovės vardu, jei kyla interesų konfliktas; šiuo atveju interesų konfliktas egzistavo, nes antstolės patvarkymu buvo ribojama A. Š. teisė priimti sprendimus, bloginančius ieškovės finansinę būklę.
9. Nepaisant to, teismas konstatavo, kad pagrindo Atsiskaitymo sandorį pripažinti negaliojančiu pagal CK 1.80 straipsnį nėra. Teismas padarė išvadą, kad Atsiskaitymo sandoris neturėtų būti pripažintas prieštaraujančiu imperatyvioms įstatymo normoms, nurodant, kad atsakovei buvo žinoma apie antstolės patvarkymą. Nors antstolės patvarkymu taikytas apribojimas ieškovės vadovui A. Š. yra imperatyvus, nes antstolio reikalavimai yra privalomai vykdomi, šis imperatyvas taikomas tik vertinant, ar juridinio asmens vadovas tinkamai atliko savo pareigas juridiniam asmeniui ir ar jo veiksmai nesukėlė juridiniam asmeniui neigiamų pasekmių. Nagrinėjamu atveju antstolio patvarkymo privalomumas siejamas su juridinio asmens ir jo vadovo santykiais, vykdančią ūkinę komercinę veiklą, ir vadovo veiksmais, atstovaujant juridiniam asmeniui.
10. Pasisakydamas dėl Atsiskaitymo sandorio prieštaravimo juridinio asmens teismumui, įvertinęs šalių paaiškinimus ir byloje esančius rašytinius įrodymus, teismas padarė išvadą, kad teigti, jog atliktas Mokėjimas prieštarauja ieškovės steigimo dokumentuose nurodytiems juridinio asmens tikslams ir paskirčiai, nėra pagrindo. Atsakovė, gavusi ieškovės Mokėjimą, patikrino ieškovės finansinę būklę pagal „Creditinfo“, „Rekvizitai.lt“ esančią informaciją, kalbėjo su ieškovės vadovu, tikrino duomenis, ar ieškovė nėra bankrutuojanti. Atsakovė neprivalėjo tikrinti kitų viešų duomenų (pvz., esančių Juridinių asmenų registre), nes paprastai vienas juridinis asmuo patikrina kito juridinio asmens finansinę būklę pagal jam suprantamus ir viešai prieinamus duomenis. Todėl teismas nusprendė, kad nėra pagrindo teigti, jog atsakovė buvo nesąžininga ir žinojo, kad atliktas Mokėjimas prieštarauja juridinio asmens tikslams.
11. Teismas taip pat pažymėjo, kad CK 6.50 straipsnio 1 dalies nuostatos leidžia prievolę visiškai ar iš dalies įvykdyti trečiajam asmeniui, išskyrus atvejus, kai šalių susitarimas ar prievolės esmė reikalauja, kad skolininkas ją įvykdytų asmeniškai. Teismas nusprendė, kad ieškinio pagrindą nurodytomis aplinkybėmis gali būti grindžiama ne atsakovės, o ieškovės vadovo A. Š. materialinė atsakomybė. Atsakovė turėjo reikalavimo teisę į A. Š., o šis pasinaudojo ieškove ir atsiskaitė su atsakove.
12. Įvertinęs teismo nutartimi iškelti ieškovei bankroto bylą nustatytas aplinkybės dėl ieškovės turtinės padėties, teismas nustatė, kad pagal 2018 metų finansinę ataskaitą į apskaitą įtrauktas turtas buvo 1 490 796 Eur, turiniai įsipareigojimai – 1 236 748 Eur. Todėl teismas padarė išvadą, kad teigti, jog atsakovės veiksmai priimančios Mokėjimą buvo nesąžiningi, pažeidžiantys viešąją tvarką ir gerą moralę, bei Atsiskaitymo sandorį pripažinti negaliojančiu CK 1.81 straipsnio pagrindu nėra pagrindo.
13. Lietuvos apeliacinis teismas 2023 m. balandžio 20 d. sprendimu Panevėžio apygardos teismo 2022 m. gruodžio 1 d. sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį patenkino: Atsiskaitymo sandorį pripažino negaliojančiu nuo sudarymo momento (lot. *ab initio*), taikė restituciją ir priteisė ieškovei iš atsakovės 50 000 Eur, taip pat priteisė ieškovei iš atsakovės 6 procentų dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo teismo sprendimo priėmimo dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
14. Teisėjų kolegija nustatė, kad antstolė 2018 m. liepos 24 d. patvarkymu dėl skolininko teisių apribojimo apribojo A. Š. valdymo ir naudojimosi ieškovės akcijomis teisę (1 punktas), uždraudė jam, kaip šios bendrovės akcininkui ar kaip jos valdymo organų nariui, priimti sprendimus disponuoti bet kokių bendrovės turtu ir turtinėmis teisėmis (uždraudė jį parduoti, kitaip perleisti, išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu jį apskunkinti) ir įpareigojo užtikrinti, kad tokių sprendimų nepriimtų kiti bendrovės valdymo organai (2 punktas), uždraudė perleisti bendrovę kaip turtinį kompleksą, didinti ar mažinti jos įstatinį kapitalą (3 punktas), priimti sprendimus bei užtikrinti, kad jų nepriimtų kiti valdymo organai, susijusius su ilgalaikių įsipareigojimų tretiesiems asmenims priėmimu, laiduojant, garantuojant ir kt. (4 punktas), uždraudė perleisti reikalavimo teises pagal sudarytas sutartis ar atsakyti sutarčių su trečiaisiais asmenimis, jeigu tai mažintų bendrovės pajamas ar lemtų jų negavimą ateityje, bei įpareigojo užtikrinti, kad tokių sprendimų nepriimtų kiti valdymo organai (5 punktas), uždraudė priimti sprendimus bei įpareigojo užtikrinti, kad jų nepriimtų kiti valdymo organai, kuriais būtų atsiskoma bendrovės gautinų pajamų ir (ar) turto arba bendrovės turtas ir (ar) pajamos būtų perleidžiami kitiems asmenims už trečiųjų asmenų prievoles (6 punktas), uždraudė priimti bet kokius sprendimus bei įpareigojo užtikrinti, kad jų nepriimtų kiti valdymo organai, jeigu dėl šių sprendimų būtų bloginama bendrovės turtinė padėtis ar sumažėtų jos akcijų vertė (7 punktas).
15. Teisėjų kolegija nurodė, kad antstolės taikytas apribojimas ieškovės vadovui buvo imperatyvus; Mokėjimas pažeidė šį antstolės apribojimą, nes Atsiskaitymo sandoris buvo atliktas ieškovės vadovo, kuriam ir buvo taikomi apribojimai, pavedimu. Šio pažeidimo padarinys yra Atsiskaitymo sandorio negaliojimas, nes minėti draudimai buvo nustatyti, siekiant stabilizuoti (užfiksuoti) bendrovės, kaip turtinio komplekso, vertę, išvengti jos finansinės būklės blogėjimo. Dėl ginčijamo Mokėjimo bendrovės finansinė padėtis pablogėjo, t. y. nebuvo užtikrintas imperatyviu antstolio nurodymu siekiamas tikslas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad Atsiskaitymo sandoris prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, todėl yra niekinis ir negalioja.
16. Pasisakydama dėl Atsiskaitymo sandorio prieštaravimo viešajai tvarkai ir gerai moralei, teisėjų kolegija, įvertinusi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, nurodė, kad antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas (Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis). Antstolio reikalavimai vykdyti teismo sprendimus, pateikti turimą informaciją apie skolininko turtinę padėtį, susipažinti su sprendimams vykdyti būtiniais dokumentais ar susilaikyti nuo veiksmų, galinčių trukdyti vykdyti sprendimus, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, duodami *intra vires* (neviršijant įgaliojimų), yra privalomi visiems asmenims (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (toliau – ir CPK) 585 straipsnis). Sandoris, pažeidžiantis privalomą antstolio patvarkymą, duotą neviršijant jam suteiktų įgaliojimų, yra niekinis kaip prieštaraujantis viešajai tvarkai ir negalioja. Tokio sandorio negaliojimo padarinius gali reikalauti taikyti asmenys, kurių teisėms ir pareigoms sandorio negaliojimo padariniai turi įtakos, be to, konstatuoti tokio sandorio niekinį pobūdį ir taikyti jo teisinius padarinius *ex officio* (pagal pareigas) turi bylą nagrinėjantis teismas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovė sąmoningai atliko Mokėjimą, nors ir žinojo apie jai pritaikytus antstolio ribojimus, o tai vertybiniu požiūriu yra smerktinas elgesys, todėl Atsiskaitymo sandoris pripažintinas negaliojančiu ir CK 1.81 straipsnio pagrindu.
17. Teisėjų kolegija, įvertinusi Mokėjimo atlikimo faktinį pagrindą, jo atlikimo metu galiojusius draudimus atlikti mokėjimus už trečiųjų asmenų prievoles, bendrovės finansinę padėtį, konstatavo, kad Atsiskaitymo sandoris, kuriuo bendrovės lėšomis buvo dengiami asmeniniai valdymo organo nario įsipareigojimai, pačiai bendrovei turint vykdytinų prievolių, kurios galiausiai (išskėlus bankroto bylą) liko nepadengtos, yra akivaizdžiai ieškovei ekonomiškai nenaudingas. Teisėjų kolegija nusprendė, kad ieškovė įrodė Atsiskaitymo sandorio prieštaravimą juridinio asmens tikslams, kaip vieną iš sąlygų sandorį pripažinti negaliojančiu CK 1.82 straipsnio 1 dalies pagrindu.
18. Teisėjų kolegija taip pat nurodė, jog susiklosčius tokiai faktinei situacijai, kai už fizinių asmenį paskolą grąžino ne jis pats, o jo valdoma

(kontroliuojama) bendrovė, atsakovė, būdama apdairus ir rūpestingas asmuo, turėjo įsitikinti savo teise gauti įmoką ir patikrinti ne tik iš viešų interneto portalų jai prieinamus duomenis apie ieškovės turtinę padėtį, bet ir viešai prieinamus duomenis, susijusius su jos valdymo organais, iš viešai prieinamų oficialių šaltinių (pvz., Juridinių asmenų registro). Atsakovės neveikimas ir nesidomėjimas, kodėl paskolos dalį jai grąžino ne paskolos davėjas, o kitas asmuo, negali būti vertinami kaip sąžiningas ir teisėtas elgesys. Vien deklaratyvūs ir jokiais rašytiniais įrodymais nepagrįsti atsakovės argumentai, kad viešai esantys Mokėjimo atlikimo metu buvę duomenys nesukėlė abejonų dėl mokėtojos finansinės padėties, yra nepakankamai pripažinti tokią aplinkybę esant įrodytą. Įvertinus visumą nagrinėtų faktinių aplinkybių, teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovė įrodė ir kitą būtiną sąlygą sandoriui pripažinti negaliojančiu CK 1.82 straipsnio 1 dalies pagrindu – atsakovės nesąžiningumą.

19. Spręsdama dėl restitucijos taikymo, teisėjų kolegija nurodė, jog atsakovės teiginiai, kad restitucijos taikymas pažeistų sąžiningumo principą, išbalansuotų šalių teisių ir teisėtų interesų pusiausvyrą ir kad toks išbalansavimas būtų esminis, yra nepagrįsti, ypač atsižvelgiant į tai, kad ieškovė yra bankrutuojanti įmonė.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 20 d. sprendimą ir palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2022 m. gruodžio 1 d. sprendimą, priteisti atsakovei iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 20.1. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinys yra prieštaringas, jame nėra teisinio aiškumo ir nuoseklumo pasisakant dėl CK 1.80 straipsnio 1 dalyje, 1.81 straipsnio 1 dalyje ir 1.82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų sandorio negaliojimo pagrindų. Netinkamai išaiškinta ir pritaikyta CK 6.50 straipsnio 1 dalies norma, reglamentuojanti trečiojo asmens teisę įvykdyti prievolę, bei CK 6.145 straipsnis, reglamentuojantis restitucijos taikymą. Apeliacinės instancijos teismas nesilaikė kasacinio teismo suformuotos praktikos aiškinant šių teisės normų turinį ir jų taikymo tvarką.
- 20.2. Apeliacinės instancijos teismo motyvai yra prieštaringi. Teismas, nustatęs, kad ieškovė, veikdama per savo vienasmenį valdymo organą ir pervesdama dalį lėšų ne savo pačios, o šio valdymo organo prievolei įvykdyti, pažeidė imperatyvų antstolės patvarkymą, kaip prieštarimą ir teisiskai nepagrįstą vertino pirmosios instancijos teismo sprendime padarytą išvadą, kad disponavimo ir valdymo teisės ribojimai buvo nukreipti ne į pačią bendrovę, o į jos vadovą. Teismas neatliko Atsiskaitymo sandorio vertinimo pagal CK 6.50 straipsnį, reglamentuojantį trečiojo asmens teisę įvykdyti prievolę kreditoriui už skolininką, ir nenustatinėjo, ar iš tiesų dėl Mokėjimo sumažėjo ieškovės turtas, nepagrįstai preziumavo, kad dėl sandorio sumažėjo ieškovės turto masė. Ieškovei savo lėšomis sumokėjus dalį – 50 000 Eur akcininko A. Š. paskolos atsakovei, jos turtas nesumažėjo, nes, pagal CK 6.50 straipsnio 3 dalį, prievolę už skolininką įvykdžiusiam trečiajam asmeniui pereina kreditoriaus teisės, susijusios su skolininku. Taigi reikalavimo teisė į skolininką, kad šis sumokėtų kreditoriui, perėjo ieškovei.
- 20.3. Kita vertus, ieškovė iki pat bankroto bylos jai iškėlimo, būdama nepakankamai rūpestinga, nesiėmė jokių priemonių, kad įgyvendintų savo, kaip kreditorės, teisę išieškoti iš A. Š. už jį sumokėtas lėšas. Apeliacinės instancijos teismas šiuos veiksmus privalejo vertinti pagal CK 6.259 straipsnio 1, 2 dalis, tačiau to nedarė.
- 20.4. Apeliacinės instancijos teismas visiškai nepasisakė dėl pirmosios instancijos teismo motyvų, kad antstolės patvarkymu buvo apribotos ieškovės vienintelio akcininko A. Š. teisės priimti sprendimus, bet šis apribojimas nebuvo tiesiogiai adresuotas atsakovei. Todėl draudimus pažeidė išimtinai ieškovė ir nėra duomenų, kad atsakovė tarėsi dėl atsiskaitymo, žinodama apie tokius draudimus. Neteisėtus veiksmus atliko būtent ieškovė, kurios akcininku buvo A. Š.
- 20.5. Apeliacinės instancijos teismas nepateikė argumentų, pagrindžiančių, kad pagrindinis ir vienintelis Atsiskaitymo sandorio šalių ketinimas buvo pasiekti viešajai tvarkai ir gerai moralei priešinga tikslą. Nors apeliacinės instancijos teismas ir rėmėsi kasacinio teismo praktika, pagal kurią sąžiningumas, kaip vertybinis žmogaus elgesio matas, teismų turi būti nustatomas ir vertinamas pagal objektyvųjį ir subjektyvųjį kriterijus, teismas sprendime nenurodė motyvų, kurie šalių veiksmai šiuos kriterijus atitiktų. Teismas, nenurodydamas jokių motyvų, tik konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje vertinti situaciją kitaip nei panašius faktus cituojamose kasacinio teismo nutartyse nėra pagrindo, ir padarė jokiais motyvais nepagrįstą išvadą, kad ieškovė sąmoningai atliko Mokėjimą, nors ir žinojo apie jai pritaikytus antstolio ribojimus. Taigi išvadą apie sutarties šalių elgesį, prieštaraujantį viešajai tvarkai ir gerai moralei, apeliacinės instancijos teismas padarė tik motyvų apie vienos iš sandorio šalių – ieškovės elgesį pagrindu.
- 20.6. Nemokumo byla ieškovei buvo iškelta Vilniaus apygardos teismo 2021 m. balandžio 9 d. nutartimi, praėjus dvejiems su puse metų nuo A. Š. paskolos dalies grąžinimo atsakovei. VI Registrų centro pateikto ieškovės finansinių ataskaitų rinkinio duomenimis, 2018 m. ieškovė turėjo 1 490 796 Eur vertės turto ir 1 236 748 Eur vertės turtinių įsipareigojimų. 2017 m. ieškovės grynasis pelningumas buvo 4,45 proc., o 2018 m. – 13,68 proc. Taigi, ieškovė 2018 m. veikė pelningai: net jei turto masė būtų sumažėjusi 50 000 Eur, įmonės turto vertė būtų viršijusi jos įsipareigojimus. Tačiau ieškovės turto masė nesumažėjo, nes ji įgijo turtinę teisę reikalauti, kad A. Š. CK 6.50 straipsnyje nustatyta tvarka sumokėtų jai pagal už jį įvykdytą prievolę. Taigi, imperatyvus antstolės patvarkymu nustatytas draudimas bloginti bendrovės turtinę padėtį ar sumažinti jos akcijų vertę nebuvo pažeistas.
- 20.7. Teisniam Atsiskaitymo sandorio ir kitų ieškovės vykdytų mokėjimų kreditoriams vertinimui itin svarbi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-313/2017, kurioje išaiškinta, kad aplinkybė, jog konkretaus kreditoriaus reikalavimas negalėjo būti patenkintas, nes pirmiau buvo patenkintas kito kreditoriaus reikalavimas, vadovo atsakomybei CK 2.87 straipsnio pagrindu kilti nelaikytina žala bendrovei, nes bendrovė ir iki neteisėtų veiksmų atlikimo turėjo tokio pat dydžio įsipareigojimus kreditoriams, kaip ir po jų atlikimo, bendras jos įsipareigojimų dydis nekito.
- 20.8. Apeliacinės instancijos teismo išvada dėl tariamo atsakovės nesąžiningumo yra prieštaringa. Viena vertus, apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismui, kad įprastose situacijose reikalavimas patikrinti ne tik mokėtojo finansinę būklę, bet ir kitus viešai skelbiamus duomenis būtų laikomas pertekliniu. Tačiau situaciją, kai už fizinį asmenį paskolos dalį grąžina ne jis pats, o jo valdoma (kontroliuojama) bendrovė, teismas laikė išskirtine ir padarė išvadą, jog atsakovė, būdama apdairi ir rūpestinga, turėjo įsitikinti savo teise gauti įmoką ir patikrinti ne tik iš interneto portalų jai prieinamus duomenis apie ieškovės turtinę padėtį, bet ir viešai prieinamus duomenis, susijusius su jos valdymo organais, iš viešai prieinamų oficialių šaltinių. Atsakovė, gavusi atsiskaitymą, jai prieinamomis, suprantamomis ir žinomomis priemonėmis faktiškai patikrino ieškovę, šios finansiniai rodikliai buvo geri, apie galimybę dar papildomai tikrinti ieškovę VI Registrų centre nežinojo. Taigi, atsakovės nesąžiningumas apeliacinės instancijos teismo sprendime grindžiamas prielaidomis, nesilaikant įrodymų vertinimo taisyklių, suteikiant išskirtinę reikšmę tik ieškovės pateiktiems įrodymams. Teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos restitucijos instituto taikymo klausimais.
- 20.9. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė įrodinėjimo taisyklės civiliniame procese reglamentuojančias teisės normas (CPK 12, 177, 178, 185 straipsniai), pažeidė rungimosi principą, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, kurioje išaiškinta, kad kiekviena šalis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atskirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Vadovaujantis įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle (CPK 178 straipsnis), įrodinėti privalo tas, kas teigia, o ne tas, kas neigia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2011; 2015 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-592-469/2015).

- 20.10. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas nepakankamai atsako į atsakovės atsiliepimo į apeliacinį skundą argumentus, todėl yra nemotyvuotas ir neatskleidžia bylos esmės.
21. Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovė prašo Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 20 d. sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:
- 21.1. 2022 metais ieškovė padavė teismui ieškinį, kurio faktinės aplinkybės tapačios šiai bylai. Ieškovė pateikė ieškinį UAB „Specagra“, prašydama pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento 2018 m. rugpjūčio 16 d. mokėjimo pavedimo sandorį, kuriuo UAB „Specagra“ buvo pervesta 50 000 Eur, taikyti restituciją. Panevėžio apygardos teismas ieškinį atmetė, Lietuvos apeliacinis teismas Panevėžio apygardos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkino visiškai. Taigi, Lietuvos apeliacinis teismas, priimdamas 2023 m. kovo 16 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. e2A-126-464/2023, sukūrė precedentą. Civilinė byla Nr. e2A-126-464/2023 ir nagrinėjama byla yra tapačios, nes sutampa jų faktinės aplinkybės, ieškinio pagrindas, skiriasi tik atsakovai, atliktų mokėjimų datos ir sumos. Todėl apeliacinės instancijos teismas buvo saistomas Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 16 d. sprendime suformuoto precedento. Kasacinis teismas nuosekliai pabrėžia teismų pareigą laikytis savo pačių ir aukštesnės instancijos teismų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose sukurtų precedentų, taip užtikrinant teismų praktikos nuoseklumą ir nuspėjamumą.
- 21.2. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai išanalizavo Atsiskaitymo sandorio negaliojimą visais pagrindais, nuodugniai motyvuodamas antstolės A. Stanišauskaitės patvarkymo privalomumą, ieškovės ir atsakovės elgesį ne tik Atsiskaitymo sandorio metu, kartu nurodydamas, kaip pasireiškė šio elgesio trūkumai. Todėl atsakovės kasacinio skundo motyvai yra deklaratyvūs ir nepagrįsti.
- 21.3. Atsakovė kasaciniame skunde nenurodė konkrečios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuluotos teisės taikymo ir aiškinimo taisyklės, nuo kurios nukrypo Lietuvos apeliacinis teismas. Apeliacinės instancijos teismas laikėsi CPK 185 straipsnyje įtvirtintų įrodymų įvertinimo taisyklių, ištyrė visus byloje įrodymus ir priėmė sprendimą vadovaudamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota praktika.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl atsiskaitymo sandorio pripažinimo negaliojančiu CK 1.82 straipsnyje nustatytu sandorių negaliojimo pagrindu, kaip prieštaraujančio juridinio asmens teismumui

22. Nagrinėjamoje byloje pareikšdama ieškinį dėl Atsiskaitymo sandorio pripažinimo negaliojančiu ieškovė, be kita ko, nurodė, kad Atsiskaitymo sandoris prieštarauja ieškovės, kaip juridinio asmens, tikslams, nes jis yra neatlygintinas, neatitiko pelno siekiančio juridinio asmens verslo logikos, buvo vykdomas už fizinį asmenį, kuris kartu buvo ir ieškovės vienasmenis valdymo organas. Ieškovė taip pat nurodė, kad mokėjimai atlikti ieškovės, kuri nėra paskolos sandorio šalis, ir nuo atsakovės valios priklausė, ar priimti tokį prievolės įvykdymą ir pripažinti jį tinkamu. Teigia, kad atsakovė, prieš priimdama prievolės įvykdymą, turėjo įsitikinti, ar Mokėjimas yra teisėtas ir pagrįstas. Ieškovės teigimu, jei atsakovė būtų pasidomėjusi įrašais Juridinių asmenų registre apie ieškovę (įmonę), jai būtų buvę akivaizdu, kad ieškovei yra faktiškai uždrausta perleisti turtą bei pajamas kitiems asmenims. Ieškovės teigimu, atsakovė siekė atgauti asmeninę A. Š. skolą ir šie argumentai bei pateikti įrodymai paneigia atsakovės sąžiningumo prezumpciją.
23. Juridinio asmens teismumui prieštaraujančio sandorio negaliojimo pagrindai ir nugincijimo sąlygos yra įtvirtinti CK 1.82 straipsnyje, kurio 1 dalyje nustatyta, kad sandoriai, sudaryti privataus juridinio asmens valdymo organų, pažeidžiant privataus juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jų kompetenciją ar prieštaraujantys juridinio asmens tikslams, gali būti pripažinti negaliojančiais tik tais atvejais, kai kita sandorio šalis veikė nesąžiningai, t. y. žinojo ar turėjo žinoti, kad tas sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens veiklos tikslams; juridinio asmens steigimo dokumentų paskelbimo faktas tokiais atvejais nėra pakankamas kitos šalies nesąžiningumo įrodymas, todėl būtina įrodyti, kad kita sandoris šalis veikė tikrai nesąžiningai.
24. Kasacinis teismas, aiškindamas minėtą sandorio negaliojimo pagrindą įtvirtinusių normą, yra nurodęs, kad siekiant nugincyti juridinio asmens sudarytus sandorius remiantis tuo, jog jie prieštarauja juridinio asmens teismumui (CK 1.82 straipsnis), t. y. sudaryti pažeidžiant juridinio asmens steigimo dokumentuose nustatytą jo valdymo organų kompetenciją ar prieštarauja juridinio asmens tikslams, būtina nustatyti šių teisiskai reikšmingų aplinkybių visumą: pirma, sandorį sudarė viešasis ar privatus juridinis asmuo; antra, turi būti nustatytas valdymo organo kompetencijos pažeidimas ar (ir) prieštaravimas juridinio asmens tikslams; trečia, turi būti įrodytas privataus juridinio asmens kontrahento ginčijamame sandoryje nesąžiningumas; ketvirta, konstatavus juridinio asmens interesų pažeidimą, spręsti, ar konkrečiu atveju yra pagrindas ginti pažeistas šio asmens teises pripažįstant jo sudarytą sandorį negaliojančiu ar paliekant jam teisę apginti pažeistus interesus kitais teisių gynimo būdais (pvz., reikšiant ieškinį dėl nuostolių atlyginimo savo valdymo organams, sudariusiems tokį sandorį (CK 2.87 straipsnio 7 dalis). Nepaneigus kitos sandorio šalies sąžiningumo prezumpcijos, privataus juridinio asmens sudarytas sandoris negali būti pripažintas negaliojančiu šiuo pagrindu, tačiau pažeistos juridinio asmens teisės gali būti ginamos kitais civilinių teisių gynimo būdais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-439-421/2018, 35 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
25. Asmuo, ginčydamas sandorį CK 1.82 straipsnyje nurodytu pagrindu, turi įrodyti, kad kita sandorio šalis tikrai veikė nesąžiningai. Įrodyti, kad veikta tikrai nesąžiningai, reiškia įrodyti, jog kita sandorio šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad tas sandoris prieštarauja privataus juridinio asmens veiklos tikslams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-292-611/2020, 26 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
26. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad kitos sandorio šalies nesąžiningumas turi būti įrodytas laikantis bendrųjų įrodinėjimo taisyklių

civiliniame procese (CPK 177, 178, 185 straipsniai). CK 6.67 straipsnyje įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija ginčams dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu CK 1.82 straipsnio pagrindu netaikoma. Pažymėtina, kad CK 6.67 straipsnyje nustatytos aplinkybės negali tapti išankstiniu teisiniu vertinimu, lemiančiu įrodinėjimo naštos paskirstymą, kai sprendžiamas klausimas dėl sandorio prieštaravimo juridinio asmens teisnumui, tačiau jos gali būti taikomos kaip sąžiningumo vertinimo matas, įrodinėjant kitos sandorio šalies nesąžiningumą (taikant sąžiningumo prezumpciją) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje e3K-3-163-219/2019, 41 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

27. Kiekvieno privataus juridinio asmens tikslas yra užtikrinti šio juridinio asmens veiklos tęstinumą, racionaliai naudoti išteklius ir siekti pelno, tačiau tai nereiškia, kad bet kuris juridiniam asmeniui nuostolingas arba jo sudarytas neatlygintinis sandoris prieštarauja juridinio asmens tikslams ir visais atvejais turi būti naikinamas, nes tai reikštų teisinio stabilumo nebuvimą ir paneigtų rinkos ekonomikos dėsnius. Bet koks juridinis asmuo savo veikloje prisiima tam tikrą riziką, taigi ir tam tikrų nuostolių atsiradimo galimybę. Pareiga rūpintis sandorį sudarančio juridinio asmens interesų apsauga kitai sandorio šaliai CK 1.82 straipsnio pagrindu gali būti perkelta tik esant išskirtinėms aplinkybėms – be kita ko, kai sandoris akivaizdžiai žalingas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-35-469/2019, 51 punktą; 2019 m. birželio 6 d. nutartis civilinėje byloje e3K-3-163-219/2019, 26 punktą ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
28. Skundžiama nutartimi apeliacinės instancijos teismas ginčijamą Atsiskaitymo sandorį CK 1.82 nurodytu sandorių negaliojimo pagrindu pripažino negaliojančiu, be kita ko, padaręs išvadą, kad byloje yra įrodytas atsakovės nesąžiningumas, kaip viena iš sandorio pripažinimo negaliojančiu CK 1.82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu pagrindu sąlygų. Tokią išvadą teismas padarė, nurodęs, kad atsakovė, būdama apdairus ir rūpestingas asmuo, turėjo įsitikinti savo teise gauti įmoką ir patikrinti ne tik iš viešų interneto portalų jai prieinamus duomenis apie ieškovės turtinę padėtį, bet ir viešai prieinamus duomenis, susijusius su jos valdymo organais, iš viešai prieinamų oficialių šaltinių. Teismo vertinimu, patikrinus oficialius duomenis apie ieškovę, atsakovei turėjo būti žinoma, kad antstolės patvarkymo pagrindu ieškovės akcininkui ir vadovui yra apribotos valdymo ir naudojimosi akcijomis teisės, uždrausta priimti sprendimus, perleisti įmonę, didinti ir (ar) mažinti įstatinį kapitalą, priimti bet kokius sprendimus, jeigu dėl jų priėmimo būtų bloginama įmonės turtinė padėtis.
29. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas padarė priešingą išvadą – nurodė, kad ieškinių pagrindu nurodytomis aplinkybėmis gali būti grindžiama iš esmės ne atsakovės, o ieškovės vadovo A. Š. atsakomybė. Teismas nustatė, kad atsakovė turėjo reikalavimo teisę į A. Š., o šis pasinaudojo ieškove ir atsiskaitė su atsakove. Teismo vertinimu, pagal viešai skelbiamą ir žinomą A. Š. socialinę padėtį atsakovei galėjo nekilti abejonų, kad jis elgiasi neteisėtai.
30. Atsakovė, nesutikdama su tokia apeliacinės instancijos teismo išvada dėl jos nesąžiningumo, priimant Mokėjamą, savo kasaciniame skunde teigia, kad jos nesąžiningumas apeliacinės instancijos teismo sprendime grindžiamas prielaidomis, nesilaikant įrodymų vertinimo taisyklių. Atsakovė teigia, kad, gavusi atsiskaitymą, ji prieinamomis, suprantamomis ir žinomomis priemonėmis faktiškai patikrino ieškovę ir šios finansiniai rodikliai buvo geri.
31. Teisėjų kolegija, vadovaudamasi ankstesniuose šios nutarties punktuose nurodytu reglamentavimu ir kasacinio teismo praktika, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo išvada dėl atsakovės nesąžiningumo yra nepagrįsta, ji padaryta netinkamai taikant ir aiškinant CK 1.82 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą normą, reglamentuojančią sandorio pripažinimo negaliojančiu pagrindą, nesilaikant suformuotos kasacinio teismo praktikos bei netinkamai įvertinus byloje nustatytas aplinkybes.
32. Minėta, kad bet koks juridinis asmuo savo veikloje prisiima tam tikrą nuostolių atsiradimo riziką. Pareiga rūpintis sandorį sudarančio juridinio asmens interesų apsauga kitai sandorio šaliai CK 1.82 straipsnio pagrindu gali būti perkelta tik esant išskirtinėms aplinkybėms. Kitos sandorio šalies nesąžiningumas turi būti įrodytas laikantis bendrųjų įrodinėjimo taisyklių civiliniame procese, o CK 6.67 straipsnyje įtvirtinta nesąžiningumo prezumpcija ginčams dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu CK 1.82 straipsnio pagrindu netaikoma. Taip pat minėta, jog vien aplinkybė, kad juridiniam asmeniui jo sudarytas sandoris yra nuostolingas arba neatlygintinis, nebūtinai reiškia, kad toks sandoris prieštarauja jo tikslams ir visais atvejais turi būti naikinamas. Taigi, nenustačius išskirtinių aplinkybių, kaip pagrindo perkelti ieškovės interesų apsaugą kitai sandorio šaliai (atsakovei), neįrodžius ir nenustačius, kad atsakovei buvo žinoma apie ieškovės administracijos vadovui taikomus apribojimus, susijusius su ieškovės turto disponavimu, įskaitant draudimą perleisti ieškovės turtą ir pajamas kitiems asmenims už trečiųjų asmenų prievoles, nėra pagrindo konstatuoti atsakovės nesąžiningumą. Vien aplinkybė, kad atsakovė nepatikrino ieškovės finansinių duomenų viešame registre, nesudaro pagrindo teigti, kad atsakovė tikrai veikė nesąžiningai, nes tokios pareigos įstatymas jai nenustato.
33. Šių argumentų pagrindu teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo atsakovės nesąžiningumą, priimant iš ieškovės Mokėjamą, kaip būtiną sąlygą pripažinti ginčijamą sandorį negaliojančiu CK 1.82 straipsnio pagrindu. Nenustačius tokios sąlygos, Mokėjimas, kaip sandoris, nepagrįstai buvo pripažintas negaliojančiu kaip prieštaraujantis juridinio asmens teisnumui.

Dėl atsiskaitymo sandorio negaliojimo CK 1.80 ir 1.81 straipsniuose nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais, kaip prieštaraujančio imperatyvioms įstatymo normoms ir viešajai tvarkai bei gerai moralei

34. Negaliojantys sandoriai skirstomi į niekinius ir nugynjamus (CK 1.78 straipsnis). Sandoris laikomas niekiniu, jeigu jis, vadovaujantis įstatymais, negalioja, nepaisant to, yra ar ne teismo sprendimas pripažinti jį negaliojančiu. Šalys negali niekinio sandorio patvirtinti (CK 1.78 straipsnio 1 dalis).
35. CK 1.80 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. Pagal CK 1.81 straipsnio 1 dalį, viešajai tvarkai ar gerai moralei prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. Taigi, tiek imperatyvioms įstatymo normoms, tiek viešajai tvarkai ar gerai moralei prieštaraujantys sandoriai įstatymo priskiriami niekinių sandorių rūšiai.
36. Sandoris gali būti pripažintas niekiniu ir negaliojančiu CK 1.80 straipsnio 1 dalies pagrindu tuomet, kai jis prieštarauja imperatyviosioms įstatymo normoms. Kasacinis teismas, aiškindamas CK 1.80 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto sandorių negaliojimo pagrindą taikymo sąlygas, yra nurodęs, kad sandoris, vadovaujantis CK 1.80 straipsnio 1 dalimi, yra niekinis ir negalioja, jei konstatuojama tokių sąlygų susuma: pirmą, kad

teisės norma, kuriai, ieškovo teigimu, prieštarauja sandoris, yra imperatyvioji; antra, kad ginčo sandoris pažeidžia nurodytoje normoje įtvirtintą imperatyvą ir kad šio pažeidimo padarinys tikrai yra sandorio negaliojimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-161-684/2019, 17 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

37. Kasacinio teismo praktikoje taip pat yra išaiškintas ir CK 1.81 straipsnio 1 dalies teisės normos turinys: nurodoma, kad įstatyme neatskleistas formuluotės „viešoji tvarka“ ar „gera moralė“ turinys; jis yra įvairialypis ir sietinas ne tik su atliekamais veiksmais, bet ir su tikslais bei veiksmų pasekmėmis. Nagrinėjant civilines bylas dėl sutarčių pripažinimo negaliojančiomis pagal CK 1.81 straipsnį, sutarties šalių ketinimai turi labai svarbią reikšmę. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad, remiantis CK 1.81 straipsniu, turi būti įrodyta, kad pagrindinis ir vienintelis sutarties šalių ketinimas buvo skirtas tikslui, priešingam viešajai tvarkai ar gerai moralei, pasiekti. Tokius šalių ketinimus, jeigu jie nėra akivaizdūs, privalo įrodyti sutartį ginčijantis asmuo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-915/2019, 51 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

38. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad sandoris, pažeidžiantis privalomą antstolio patvarkymą, duotą intra vires (antstoliui nevirsijant įstatymu suteiktų įgaliojimų), yra niekinis, kaip prieštaraujantis viešajai tvarkai, ir negalioja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-75/2011 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika).

39. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad 2016 m. liepos 25 d. tarp atsakovės UAB „RP Invest“ (tuo metu – (duomenys neskelbtini) įmonės) ir A. Š. buvo sudaryta paskolos sutartis, kuria A. Š. paskolina 50 000 Eur suma, paskolos grąžinimo terminas – 2017 m. sausio 30 d. Banko mokėjimo pavedimu suteikta paskola buvo pervesta į A. Š. sąskaitą

. Antstolės A. Stanišauskaitės 2018 m. liepos 24 d. patvarkymu CPK 613 straipsnyje ir 624 straipsnio 2 dalyje nustatytais pagrindais buvo apribotos A. Š. valdymo ir naudojimo ieškovės akcijomis teisės, jam uždrausta priimti sprendimus dėl disponavimo ieškovės ilgalaikiu turtu dėl jos turto bei turtinių teisių perleidimo, išnuomojimo, įkeitimo ar kitokio apsunkinimo, taip pat pajamų ar turto perleidimo kitiems asmenims už trečiųjų asmenų prievoles.

40. Byloje taip pat nustatyta, kad 2018 m. rugpjūčio 15 d. mokėjimo pavedimu ieškovė jos vadovo ir vienintelio akcininko A. Š. (t. y. paties paskolos gavėjo) pavedimu atsakovei pervedė 50 000 Eur sumą, taip grąžindama minėtą paskolą. Taigi, pagal byloje nustatytas aplinkybes, esant galiojantiems antstolės nustatytiems apribojimams, kuriais buvo uždrausta disponuoti ieškovės turtu, įskaitant draudimą perleisti ieškovės turtą ar pajamas kitiems asmenims už trečiųjų asmenų prievoles, ieškovė savo lėšas pervedė atsakovei kaip paskolos grąžinimą už trečiąjį asmenį, kuris tuo metu buvo ieškovės, kaip įmonės, vadovas bei akcininkas, vykdydama jo prievolę grąžinti atsakovei paskolą.

41. Antstolis – tai valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas (Antstolių įstatymo 2 straipsnio 1 dalis). Antstolio reikalavimai vykdyti sprendimus, pateikti turimą informaciją apie skolininko turtinę padėtį, susipažinti su sprendimams vykdyti būtiniais dokumentais ar susilaikyti nuo veiksmų, galinčių trukdyti vykdyti sprendimus, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą (CPK 585 straipsnio 1 dalis). Antstolio reikalavimų procesinė forma – antstolio patvarkymas (CPK 613 straipsnio 1 dalis). Atlikdamas vykdomo veiksmus antstolis, be kitų įgalinimų, turi teisę taikyti priverstinio vykdymo priemones, nustatytas CPK 624 straipsnyje ir kituose įstatymuose, įskaitant skolininko įpareigojimą atlikti tam tikrus veiksmus ar nuo jų susilaikyti (CPK 624 straipsnio 2 dalies 8 punktas).

42. Minėta, kad antstolio reikalavimai, įskaitant reikalavimus susilaikyti nuo veiksmų, galinčių trukdyti vykdyti sprendimus (išskyrus įstatymų nustatytus atvejus), privalomi visiems asmenims ir turi būti įvykdyti per antstolio nustatytą terminą (CPK 585 straipsnio 1 dalis). Byloje nėra nustatyta ir kasaciniame skunde nėra teigiama, kad antstolė, priimdama tokį patvarkymą, viršijo įstatymų suteiktus įgaliojimus ar įstatymas įtvirtino išimtį, suteikiančią teisę nevykdyti antstolio patvarkymo (privalomumo principo netaikymo išimtį). Taigi, pagrįsta yra apeliacinės instancijos teismo išvada, kad apribojimas, antstolės taikytas ieškovės vadovui, buvo imperatyvus. Todėl konstatuotina, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai nustatė pirmąjį sandorio negaliojimo CK 1.80 straipsnio pagrindu sąlygą – teisės norma, kuriai, ieškovo teigimu, prieštarauja sandoris, yra imperatyvioji.

43. Nustačius, kad ginčijamą Mokėjimą A. Š. pavedimu ieškovės lėšomis buvo padengta jo paties skola, kai jam buvo taikyti antstolės nustatyti apribojimai, įskaitant draudimą perleisti ieškovės turtą ar pajamas kitiems asmenims už trečiųjų asmenų prievoles, konstatuotina, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė ir kitą sandorio negaliojimo CK 1.80 straipsnio pagrindu sąlygą – ginčo sandoris pažeidžia minėtą imperatyvą, taip pat pagrįstai konstatavo, jog ginčijamas sandoris prieštarauja viešajai tvarkai.

44. Šių argumentų pagrindu teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog ginčijamas Mokėjimas, kaip sandoris, yra niekinis ir negalioja, nes jis prieštarauja viešajai tvarkai bei imperatyvioms įstatymo normoms, t. y. pagrįstai pripažino ginčijamą sandorį negaliojančiu CK 1.80 ir 1.81 straipsniuose nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais.

45. Pagal CK 1.80 straipsnio 2 dalį, sandoriui negaliojant dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms, viena jo šalis privalo grąžinti kitai šaliai visa, ką ji yra gavusi pagal sandorį (restitucija). Kai sandoris negalioja dėl jo prieštaravimo viešajai tvarkai ar gerai moralei, taikoma restitucija, išskyrus atvejį, kai abi šalys žinojo ar turėjo žinoti, jog sandoris prieštarauja viešajai tvarkai (CK 1.81 straipsnio 2 dalis). Vienašalė ar dvišalė restitucija galima, jeigu jos taikymas neprieštarauja įstatymų normoms ar gerai moralei, t. y. kai nebuvo pasiektas viešajai tvarkai ar geros moralės normoms prieštaraujančio sandorio tikslas, o viešosios teisės normos nenustato tokio sandorio šalims turtinių sankcijų (CK 1.81 straipsnio 3 dalis).

46. Nagrinėjamoje byloje nemustačiusi atsakovės, kaip sandorio šalies, nesąžiningumo, t. y. aplinkybės, kad atsakovė žinojo ar turėjo žinoti, jog Mokėjimas prieštarauja viešajai tvarkai, ir atsižvelgdama į tai, kad restitucijos taikymas, pripažinus sandorį niekiniu CK 1.81 straipsnio pagrindu, įstatymų normoms bei gerai moralei neprieštarauja, taip pat nėra kliūčių taikyti restituciją, kaip sandorio

negaliojimo pasekmę, pripažinus ją niekiniu CK 1.80 straipsnio pagrindu, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas taip pat pagrįstai taikė restituciją, priteisdamas ieškovei iš atsakovės šiai Mokėjimu pervestą pinigų sumą.

Dėl bylos procesinės baigties

47. Šioje nutartyje išdėstytų argumentų bei aplinkybių pagrindu teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas iš esmės yra teisėtas ir pagrįstas, nes teismas, vadovaudamasis civilinio proceso normomis, tinkamai nustatė ir įvertino faktines bylos aplinkybes, svarbias ginčijamo Atsiskaitymo sandorio negaliojimui CK 1.80 ir 1.81 straipsniuose nustatytais sandorių negaliojimo pagrindais vertinti, tinkamai aiškino ir taikė šias materialiosios teisės normas ir pagrįstai konstatavo Atsiskaitymo sandorio negaliojimą dėl jo prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms ir viešajai tvarkai, taip pat pagrįstai taikė sandorio negaliojimo pasekmes – restituciją. Kasaciniame skunde išdėstyti argumentai pagrindo panaikinti ar pakeisti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo sprendimą nesudaro. Konstatavusi skundžiamo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, teisėjų kolegija dėl kitų kasaciniame skunde išdėstytų argumentų atskirai nepasisako, nes jie reikšmės teisiniam bylos rezultatui neturi.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

48. CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu; šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio (CPK 98 straipsnio 2 dalis).
49. Netenkinus atsakovės kasacinio skundo, kasaciniame teisme jos patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Ieškovė nepateikė duomenų apie jos kasaciniame teisme patirtas bylinėjimosi išlaidas, todėl šių atlyginimas nepriteistinas.
50. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, kasaciniame teisme nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. balandžio 20 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Andžej Maciejevski

Donatas Šernas

Agnė Tikniūtė